

*Dio zidne slike Uroša Bosnića u Grebenu.
Foto: Maro Grbić*

DVIJE BOSNIĆEVE SLIKE U VELOJ LUCI

Maro Grbić
HR-10000, Zagreb
Pantovčak 125a
maro@marogrbić.com

Primljeno: 2.9.2019.

UDK 75.052

Sažetak: Autor u ovom tekstu približava široj javnosti djelo nepoznatog i nepravedno zanemarenog slikara Velolučanina Uroša Bosnića, i to prikaz i analizu njegova dva veća ostvarenja u javnom prostoru Vele Luke: grafit na balkonu Kino dvorane Zadrugnog doma i sliku na zidu direktorskog ureda stare upravne zgrade Brodogradilišta „Greben“. Zaključuje se kako potonja slika spada u rang najboljih figurativnih dekorativno–simboličkih kompozicija hrvatskog slikarstva.

Ključne riječi: slikar Uroš Bosnić, Vela Luka, Zadrugni dom, Brodogradilište Greben, grafit, zidna slika, kompozicija

O slikaru i njegovom životnom putu

Nakon slučajnog otkrića zidne slike u Brodogradilištu „Greiben“ krajem 2018., uredništvo je tragom informacija prvih dana 2019. telefonski kontaktiralo njezinog autora Uroša Bosnića. Javio se raspoložen za razgovor i zadovoljan jer će njegovo (zaboravljeno) djelo biti konačno objavljeno. I na taj način i donekle spašeno (s obzirom na skoro rušenje starih zgrada u kompleksu brodogradilišta, ali i interijera Zadružnog doma). Svoju je životnu priču praktički otpuhao uz dimove cigarete.

Rođen je 1931. u Blatu, u obitelji Nikole Bosnića Pulente i Milke Vlašić pk. Antuna. Kad je imao tri godine, majka, pekarica i krojačica, napušta Blato i muža te se vraća u rodnu Luku s troje male djece. Naporno radi kako bi prehranila obitelj, koja neprestano seljaka od kuće do kuće.

Prvi susret sa slikarstvom događa se u II. svjetskom ratu nakon što je obolio od dizenterije. Nalijevali su ga limunadom, a on je ležeći počeo crtati. U El Shattu je njegov talent prepoznao slikar iz Splita.¹ Upisao se i pohađao je posebnu školu u tamošnjem izbjegličkom kampu.² Poslije će ga taj slikar i pogurnuti na Školu za primijenjenu umjetnost u Splitu. Slučaj je htio da je u srednjoj školi trajno ošteti desno oko i da do danas svijet uglavnom promatra lijevim okom.

Nije prošao na prijemnom na Akademiji u Zagrebu (navodno je „znao previše“ za slikarski smjer i nije se na vrijeme preorijentirao na kiparski“) te je završio na Pedagoškoj akademiji gdje je bio ponajbolji student. Iako je bilo pokušaja da ga se zadrži u Zagrebu, vratio se u Velu Luku koja ga je i stipendirala.

Najprije je radio u sklopu Poljoprivredne zadruge, kao dio ekipe koja je uređivala javni, zadružni prostor. Po umirovljenju Sofije Nonković, dolazi u Osnovnu školu „Maršal Tito“ (1959.) i uvodi pravu malu revoluciju u nastavu likovnog odjela. Prvi put učenici izlaze vani, rade pejzaže... Jedan od njegovih učenika bio je i Izvor Oreb.

1 Bosnić se nije mogao prisjetiti njegova imena. Možda je to bio Živko Kljaković, koji će poslije biti i upravitelj Škole za primijenjenu umjetnost u Splitu.

2 Kao jednog od polaznika likovnih tečajeva obrtne škole spominje ga se i u katalogu izložbe Hrvatskog povijesnog muzeja „El Shatt – zbjeg iz Hrvatske u pustinji Sinaja, Egipat“ (Mataušić 2007: 87).

Za boravka u Luci (do 1965.) bio je angažiran kod izrade svakog plakata za društvene plesove. Iz Poljoprivredne zadruge su ga pozvali da u Zadružnom domu oslika dio slobodne površine. Jedino je to bilo moguće napraviti na površini balkona. Po njegovom kazivanju, bilo je to po prvi put da se u Luci radi grafitom. U velikoj sali hotela Jadran oslikao je zid, kao i u prizemlju kuće Dragojević-Padovan (današnja pekarnica Sardelić nekada je bila trgovina), s apstraktnim motivima kojima se većina tada čudila. U Grebenu je zidnom slikom htio prikazati presjek jednog vremena i obrta (brodogradnje) koji je postao industrija.

Na prednjem zidu balkona u kino dvorani Zadružnog doma u Veloj Luci Bosnić je oko 1960. nacrtao rezanjem u crnoj obojenoj žbuci devet prizora iz povijesti likovnosti i filma. Sam je osmislio što će prikazati, pa je priču započeo s lijeve strane paleolitikom, a završio desno s filmskim poljupcem.

Bosnić nije primao honorare za svoj posao, ili je to bilo tek sitno da se pokrije materijal. I to je bio i razlog da se 1965. prebaci u Split – Osnovnu školu „Veljko Neškovićin“ na Brdima. Po odlasku ga više nisu zvali da radi i slika za mjesto i u mjestu. U spomenutoj splitskoj školi završio je i svoj radni vijek. Godine 1973. bio je proglašen zaslužnim likovnim pedagogom SR Hrvatske. Po naravi skroman, u Splitu se nije htio gurati u javni prostor. Napravio je dosta portreta Lučana i Splićana, i još uvijek radi.

Grafit u Zadružnom domu

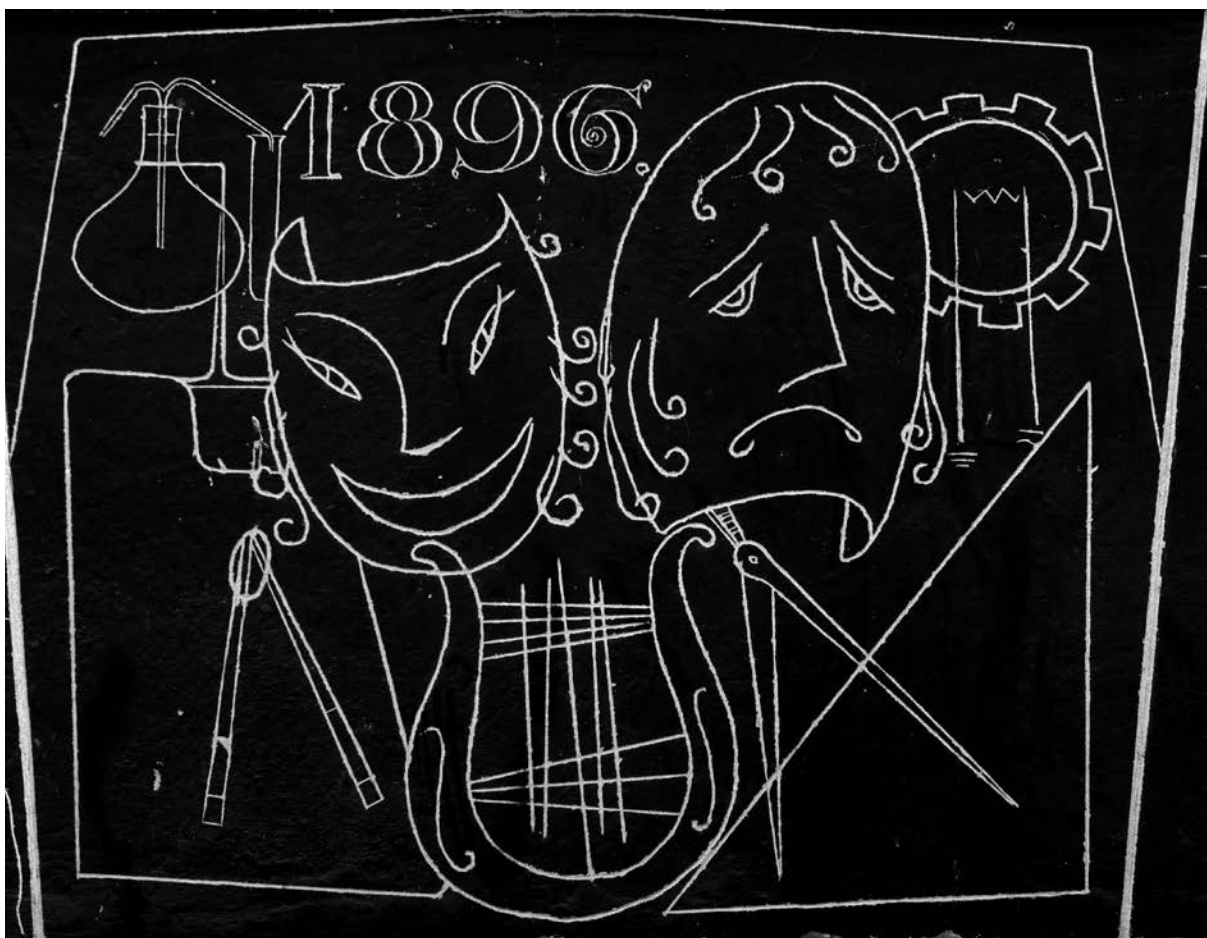
Na prednjem zidu balkona u kino dvorani Zadružnog doma u Veloj Luci Bosnić je oko 1960. nacrtao rezanjem u crnoj obojenoj žbuci devet prizora iz povijesti likovnosti i filma. Sam je osmislio što će prikazati, pa je priču započeo s lijeve

Kino sala Zadrūžnog doma s pogledom na balkon s grafitima. Foto: uredništvo (2019.)

Grafit s prizorom iz filma "Kapetan Leši". Foto: Dino Cetinić

Prizor iz vesterna, filmski poljubac, maske komedije i tragedije, grafiti u Zadržnom domu.
Foto: Dino Cetinić

strane paleolitikom, a završio desno s filmskim poljupcem. Pročelje balkona duljine 9,77 m i visine 1,16 m podijelio je kosim crtama stvarajući devet nepravilnih četverokutnika. Prvi prizor lijevo je scena lova iz Altamire (malo promijenjena), drugi prizor je iz Egipta, scena krunjenja faraona Donjeg i Gornjeg Egipta (precrtana sa reljefa), treća scena je iz grčke klasike, vjerojatno nadgrobna stela pisara u stolici sa svitkom. Četvrta scena je pojednostavljena shema konstrukcija ranih kino projektora: leće s lomovima svjetla, projektor s vodenom čuturum kao lećom pred elektrolučnom svjetiljkom, projektor s transportnim valjcima, te lik nepoznatog konstruktora. Peti (središnji) prizor je složen od znakova raznih djelatnosti okupljenih u filmskom stvaralaštvu: maski komedije i tragedije, lire, palete boja s kistovima, šestara i trokuta, zupčanika i žarne niti, tikvica i epruveta, s godinom prvih javnih projekcija 1896. Šesti prizor je shematski presjek 16 mm tonskog kino projektora s nacrtanim transportnim valjcima, optičkom tonskom glavom, vratašcima, objektivom i putanjom svjetla.

Ukupno se pokazao kao vješt crtač, s osjećajem za kompoziciju, predan poslu, sposoban osmisliti sadržaj slika i dobro ih izvesti, pa je većina crteža sigurna i promišljena.

Sedmi prizor je enterijer iz partizanskog filma „Kapetan Leši“ Živorada Mitrovića (1960.), jednog od najpopularnijih i komercijalno najuspješnijih ostvarenja jugoslovenske kinematografije. U prvom planu je prepoznatljivo lice makedonskog glumca Petre Prlička. Bosnić nije preslikao filmski plakat, kao što bi se moglo pretpostaviti, već je odabrao prizor iz filma (scena u krčmi). No, čini se da je Bosnić pritom improvizirao. Tako je Prličku skinuo albansku kapicu, a likove je razmjestio drukčije na sceni. Nije poznato da li zbog činjenice što je crtao iz glave ili zbog efektnijeg likovnog rasporeda. Osmi je dramatski prizor tri lika iz vesterna, a deveti poljubac (nalik na onaj Gary Coopera i Ingrid Bergman iz filma „Kome zvono zvoni“).

Bosnić je u kinu iskušao za njega novu tehniku grebenja u žbuci, pa je na više mjesta crtež nespretno, kao da ga je popravljao, ali bez novog bojanja i prekrivanja. No, ukupno se pokazao kao vješt crtač, s osjećajem za kompoziciju, predan poslu, sposoban osmisliti sadržaj slika i dobro ih izvesti, pa je većina crteža sigurna i promišljena, osim nekoliko likova kojima nedostaje crtačke elegancije i finoće. Kako je slika sačuvana u cjelini treba ju vrednovati i očuvati u svakom budućem uređenju zgrade.

Zidna slika u Grebenu

U staroj upravnoj zgradi Brodogradilišta „Geben“, na prvome katu u nekadašnjoj direktorskoj prostoriji na jugozapadnom zidu naslikao je Uroš Bosnić 1960-ih³ kompoziciju sa motivima rada u brodogradilištu. Direktor brodogradilišta Agis Padovan je naručio zidnu sliku ostavljajući Bosniću slobodu oblikovanja. Tako je Bosnić osmislio prikaz povijesti brodogradnje, izradio skice i veće crteže ugljenom za prijenos na zid, te je koristeći svoje boje u desetak dana sam oslikao cijeli zid. Kako je na studiju na Pedagoškoj akademiji naučio raditi freske na svježoj žbuci, htio je i ovdje to primijeniti, ali mu nije bilo dano dovoljno vremena (freska se radi u komadima koliko se može oslikati u jedan dan). Bosnić je bio motiviran i obiteljskom poviješću jer su njegovi stričevi Vlašići u istoj uvali Bobovišća izvlačili i popravljali svoje brodove u međuraću.

Zidna slika je visoka 208 cm i široka 552 cm. Slikana je uljanim bojama u tankom sloju na vapnenoj žbuci, bez pripreme i grundiranja zida, pa je boja mat bez sjaja. Slika je sačuvana uz manja oštećenja: ponegdje je oljuštena do sloja zidne boje, a na nekoliko mjesta je oštećena kopanjem i bušenjem rupa. Pri dnu je grubo oštećena u duljoj crti, te površno zakrpana bijelim materijalom (možda gips). Na dva mjesta je namackana bijelom bojom. Uz desni rub slike je prevelika odzračna cijev centralnog grijanja koja ne oštećuje sliku. Na slici su upisane dvije godine iz povijesti brodogradilišta,

³ Bilo je to poslije 1962. kada je ova zgrada dobila građevinsku dozvolu. Na zidu je ucrtana „1968“, vjerojatno kao godina jubileja (Geben je osnovan 1948.), no pitanje je kako se to može dovesti u vezu s godinom Bosnićeva odlaska u Split (1965.). O tome se ni sam autor nije jasnije očitovao. Nije isključeno niti da je riječ o godini iz budućnosti pa bi zidna slika simbolizirala vremenski presjek prošlosti i sadašnjosti, ali i projekciju budućnosti.

a sama slika nije ni datirana niti potpisana.

Slika je kompozicija nekoliko desetaka predmeta i jedanaest ljudi ujednačeno raspoređenih i prepletenih. Predmeti su prikazani razbijeni na dijelove slikane u raznim bojama, pa se isprva niti ne vidi koje plohe čine jednu predmetnu cjelinu. Tek poznavanje predmeta može povezati plošne elemente zajedno, a istovremeno svaka ploha sa susjednima čini apstraktnu igru preplitanja i prekrivanja. Cijela je slika napravljena bez tonskih prijelaza, svaka ploha je ujednačene boje, a dinamiziranje je postignuto slaganjem ploha koje nikada nisu istog tona. Jedina ujednačena boja po cijeloj slici je crtež crnom likova ljudi i hladna siva pozadina neodređenog neba.

Slika u Grebenu je kompozicija nekoliko desetaka predmeta i jedanaest ljudi ujednačeno raspoređenih i prepletenih. Slijeva nadesno ide kronološki slijed, a s njime i vrste poslova. Od piljenja stabla do zakivanja s pneumatskim čekićem

U prednjem planu su ljudi crtani u obrisu crnom bojom, sedam likova odraslih (jedna žena) i četvero djece. Slijeva nadesno ide kronološki slijed, a s njime i vrste poslova. Lijevo je radnik koji pili stablo u daske (*šegadur*), pa radnik koji sa dva partizana u uniformama sa petokrakama okreće vitlo za izvlačenje brodova, pa radnik podignute ruke koji izgleda upravlja strojem, žena u kuti koja piše (uz crtačke alate kao simbole zanimanja), te konačno radnik s pneumatskim čekićem za zakivanje. Između likova radnika su dodana četiri lika djece bez smislene povezanosti sa odraslima. Oni su mali pomoćnici: djevojčica donosi vodu, dječak nosi hranu, djevojčica sa knjigom i dječak s modelom broda (budući brodograditelj).

Sivom bojom su nacrtani dijelovi brodske i brodogradilišne opreme. Neki komadi su nacrtani

samo u obrisu (ručni alati, tokarilica, konopi, električne žice i cjevovodi), a neki su naslikani sivom ujednačenim tonom (elektromotor, vitlo).

U nekoliko tonova smeđe, ružičaste i žute su naslikani sklopovi u brodogradilištu (stabla, skele, grede), te četiri broda na navozu u pogledu prema pramcu. U sredini u trećem planu je drveni brod sa admiralitetskim sidrom i jarbolom, s natpisom 1943. godine kada su rađeni remontu partizanskih brodova. Desno u trećem planu su dva željezna broda u niskom rakursu s pramca. Krajnje desno na visećem koloturniku s ovješnim debelim lancem je godina 1968. Pri sredini slike su dva manja drvena broda u gradnji, slikana shematski linijama rebara. Motiv okretanja vitla za izvlačenje na navoz možda je preuzeo s nekoliko fotografija iz vremena partizanske uprave u jesen 1943.

Svaki element slike ima imitativnu vrijednost, svaka ploha prikazuje nešto iz radnog svijeta, nema dekorativnih apstraktnih ploha koje nemaju prepoznatljivost oblika nekog predmeta. Iako se u kontrastnim bojama može učiniti da su neke plohe u službi dopunjavanja i razigravanja kompozicije, svaka ploha ima svoju cjelinu prikaza predmeta koja se isprepliće s drugima u igri kromatske vrijednosti boje i zasićenosti (svi tonovi iste boje nisu isti). Kombinirajući razne elemente stvara skrivalicu koja ima prvenstveno likovnu vrijednost, a prepoznatljivost predmeta je sekundarna i nije očigledna na prvi pogled.

Planovi (imaginarna prostorna dispozicija predmeta) nisu strogo razdvojeni. Između prvog plana ljudi (crna boja) i zadnjeg plana neba (siva boja) predmeti raspoređeni u dubini prostora nisu nedvojbeno razdvojeni. Obrise linije i plohe se preklapaju, crtež alata se preklapa s crtežom ljudi, uske plohe skela su preko ljudi i strojeva: kao da je sve u brodogradilištu prozirno. Zato slika nema doslovno prikazivački karakter (mimetički) nego je poput ornamenta sklopljena od nekoliko desetaka figurativnih elemenata koji se isprepliću, tako da se na prvi pogled može učiniti da je znatan dio slike apstraktna dekoracija. Intenzitet boje nije u službi prikaza predmeta, nego ujednačavanja kompozicije, pa je admiralitetsko sidro na partizanskom brodu s topovima naglašeno tamnije od broda, a debeli lanac desno znatno naglašeniji do užeta na kojem visi.

Dio zidne slike u Grebenu, foto: Maro Grbić

Slika je dubinski i značenjski strukturirana, promišljeno dorađena i uravnoteženo naslikana. Bosnić je dobar u osmišljavanju prizora izborom i oblikovanjem elemenata, u senzibilnom slikanju s dobro odmjerenim slaganjem boja te u dobrom crtežu koji je blizak jasnoći onovremenih knjiških ilustracija.

Izgleda da je Bosnić pomalo dopunjavao kompoziciju jer je radio pokrivnim bojama pa je mogao je svaki dio slike uvijek prepraviti (što ne bi mogao da je radio fresku), tako da je po potrebi

praznine ispunjavao elementima koji su samo ponegdje smisljeno i funkcionalno povezani. Poneke plohe ne slijede oblik predmeta nego su ograničene drugim crtežom, pa postoje nelogična preklapanja, ponegdje su crteži nezgodno preklopljeni pa interferiraju i zbunjuju u sagledavanju. Tako se slici može prigovoriti natrpanost i nepreglednost, ponegdje zagušenost do neprepoznatljivosti. No, takva složenost je bliska apstraktnom dekoriranju, čestom u slikarstvu ranih šezdesetih. Poneka naivnost i nespretnost poza (partizani guraju jedva vidljive prečke vitla, djeca su gestom usmjerena u prazno) umanjuju prirodnost stava likova i stabilnost kompozicije, no u cjelini ne remete dojam, čak dodaju akcijski naglasak (gura se nešto nevidljivo).

Slika je dubinski i značenjski strukturirana, promišljeno dorađena i uravnoteženo naslikana.

Zidna slika u Grebenu, foto: Maro Grbić

Bosnić je dobar u osmišljavanju prizora izborom i oblikovanjem elemenata, u senzibilnom slikanju s dobro odmjerenim slaganjem boja te u dobrom crtežu koji je blizak jasnoći onovremenih knjiških ilustracija.

Bosnićeva slika je u rangu najboljih figurativnih dekorativno–simboličkih kompozicija hrvatskog slikarstva, od grafita na starom Velesajmu u Savskoj cesti do brojnih zidnih slika i mozaika po hotelima 1960-ih godina. Iako je slika u *Grebenu* kao i drugi Bosnićevi radovi u Veloj Luci od naručioca shvaćena kao dekoracija, njezina likovna vrijednost nadilazi povod slavljenja lokalne brodogradnje. Ona je kvalitetno likovno djelo u kojeg je uloženo puno truda, no nažalost na nezgodnom mjestu i neprimjerenom nosiocu (podlozi). Zato bi bila šteta da se slika uništi zajedno sa zgradom.

Za Velu Luku je slika pokazatelj dobrih stvaralačkih trenutaka, no i neprepoznate prilike da se takav talent iskaže u punini. Šteta da je za vrijeme boravka u Veloj Luci Bosnić tretiran kao zanatlija bez prave plaće, jer je njegov talent očit, u vrhu onovremene likovne produkcije, daleko od pompoznosti i trivijalnosti suvremenog apstraktnog slikarstva. Njegova sklonost poigravanju sa figurativnim oblicima prema apstraktnom ornamentiranju očituje senzibilitet slikara koji uživa u poslu ostavljajući gledateljima da istražuju složene strukture tražeći prepoznatljivost.

Vrijedilo bi istražiti gdje se još u Veloj Luci nalaze skrivene ili zaboravljene Bosnićeve slike, pa da ih se prezentira i konzervira kako bi jedno sretno slikarsko razdoblje imalo i dugogodišnji život na čast slikara.